

Aanvrager:	Stichting Architectuurcentrum Amsterdam
Titel:	Systeembrekers: Een optimistisch rampenplan
Gevraagd bedrag:	€ 122.827

POSITIEF

Inleiding en samenvatting

Stichting Architectuurcentrum Amsterdam dient een aanvraag in bij de Regeling Activiteitenprogramma's creatieve industrie voor een tweejarig activiteitenprogramma getiteld *Systeembrekers: Een optimistisch rampenplan*. Het aangevraagde bedrag is € 122.827 per kalenderjaar. Stichting Architectuurcentrum Amsterdam is gevestigd in Amsterdam en dient in binnen het landsdeel west.

Architectuurcentrum Amsterdam (Arcam) richt zich de komende jaren op het versterken van de verbinding tussen de systeemwereld (de geplande stad) en de leefwereld (de geleefde stad). Arcam acht het essentieel om een gezamenlijke 'tussenruimte' te creëren, om deze werelden beter in contact te brengen. De instelling schetst de problematiek als volgt: Hoe kunnen we 'systeembreken' bij grotere beleidsambities, zoals klimaat- en energietransitie? Dat is moeilijk: gevoelige informatie is vaak geheim, de toekomst is niet te voorspellen. Wat ontbreekt, is een collectief narratief, waarin we de gevaren onder ogen kunnen zien zonder veerkracht en hoop te verliezen. Ontwerpers is altijd geleerd dat hun ontwerpen de wereld beter maken. Beleidsmakers is nooit geleerd hoe zij gevoelige informatie kunnen delen. Bewoners/platforms zijn zich onvoldoende bewust van de directe voordelen van de investeringen en beleidsmaatregelen rondom deze transitie.

In het programma voor 2025 streeft Arcam ernaar om samen met ontwerpers de gevolgen van een mogelijke ramp in het Noordzeekanaalgebied diepgaand te verkennen in een speculatief ontwerpend onderzoek. Gezien de aanwezigheid van economische zones zoals Schiphol, de havens en TATA Steel, zijn chemische incidenten, grondvervuiling en technisch falen reële risico's, evenals wateroverlast. Het is dan ook de vraag of het verstandig is om zeventigduizend nieuwe woningen te bouwen in Haven-Stad en of alle mensen en bedrijven in die zone daadwerkelijk veilig zijn. Tegelijkertijd is het behoud van werkgelegenheid belangrijk voor de regio. Een goed doordacht rampenplan is geen catastrofe, maar een vereiste voor een toekomstbestendige stad. Zo kan urgentie worden toegevoegd aan het huidige beleid en onderzoek. Arcam haalt inspiratie uit de *Apocalypsofie* van Lisa Doeland, het archetype-denken van Dirk Sijmons en het optimisme van ontwerpers die rampdenken willen integreren in hun ontwerpstrategieën. De organisatie gaat op zoek naar actieve aanjagers in bedrijven, bewoners en platforms in de regio, en naar beleidsleiders bij sleutelfiguren in de relevante werkgebieden. Het resultaat van deze gezamenlijke zoektocht, die bestaat uit praten, kijken, onderzoeken, ontwerpen en kennis delen, is een gezamenlijke ontwerptaal voor een veilige, energieneutrale en klimaatbestendige leefomgeving. Arcam stelt dat dit geen ramp is, maar een kans. Een kans om ontwerpers handvatten te bieden om te leren ontwerpen met rampen die al gaande zijn (luchtvervuiling, pfas, afval) en met rampen die nog gaan komen.

In het traject worden masters, doeners, makers en performers betrokken die respectievelijk denkkraft, gemeenschapskraft, ontwerpkracht en verbeeldingskracht vertegenwoordigen. Concrete activiteiten in het semipublieke ontwerpend onderzoek zijn onder andere masterclasses, lezingen, excursies en workshops. De resultaten van het ontwerpend onderzoek worden eind 2025 getoond in een tentoonstelling en in een theatrale vertaling die in 2026 uitgevoerd wordt.

Overwegingen van de adviescommissie

De adviescommissie spreekt van een bevlogen en aansprekende aanvraag van het Amsterdams architectuurcentrum Arcam. Het architectuurcentrum positioneert het activiteitenplan helder in het beleidsplan 2025-2028. Arcam geeft een duidelijke introductie en kritische contextualisering van de rol van architecten in de huidige crises en doorbreekt het *design-saviour*-syndroom, zonder het optimisme en de zeggingskracht van ontwerp uit het oog te verliezen. De instelling kiest een oorspronkelijke invalshoek, de Apocalypsofie van Lisa Doeland, om een gelaagd en inclusief ontwerpend onderzoek in te richten. De missie om de systeemwereld en de leefwereld samen te brengen in dit traject en zo het systeem te 'breken' heeft veel zeggingskracht in het huidige tijdgewricht. Arcam betreft een breed palet aan mensen bij het project waaronder architecten, stedenbouwers, bewoners, bestuurders, denkers, bedrijven en makers. Hiermee is er veel en diverse (vak)deskundigheid bij het project betrokken. De commissie is enthousiast over de wijze waarop verschillende groepen met elkaar samenwerken en hoe de verschillende werkvormen in het traject elkaar informeren. De adviescommissie waardeert de artistiek-inhoudelijke waarde van het voorgestelde programma als goed.

Over de bijdrage aan het vakgebied en de maatschappelijke betekenis van het programma is de commissie ook positief. De aanvraag zet helder uiteen waarom het voorgestelde traject relevant is voor zowel ontwerpers als beleidsmakers, klimaatorganisaties, bedrijven en bewoners. Door het Westelijk Havengebied als locatie te kiezen ontstaat er een zeer complex systeem van belangen, risico's en wensen dat ook in de ogen van de commissie erom vraagt om gebroken te worden. In de huidige maatschappij zijn er veel problematieken die ogenschijnlijk onmogelijk complex zijn, zoals de woningbouwopgave, klimaatproblematiek en de verhouding tussen overheid en burger. Het traject dat Arcam voorstelt kan zowel voor het architectuurveld als voor andere domeinen voorbeeldstellend zijn in het vinden van een oplossing door het bundelen van de krachten van alle betrokkenen.

De commissie is verder van mening dat Arcam het programma zeer toegankelijk weet te houden zonder de inhoudelijke kwaliteit uit het oog te verliezen. De organisatie heeft een overtuigende communicatiestrategie met verschillende doelstellingen om verschillende doelgroepen gelijkwaardig te bedienen. Ook wordt er voldoende gereflecteerd op de *Code Diversiteit & Inclusie* in relatie tot het programma en de eigen organisatie. De commissie is zeer positief over de wijze waarop de organisatie omschrijft dat er vaak een vertaalslag nodig is als je vertegenwoordigers van verschillende perspectieven en ervaringen in een programma bij elkaar wil zetten. Via de programmering en communicatie wil Arcam de kennis(netwerken) van de drie doelgroepen (ontwerpers, onderzoekers en beleidsmakers, en bewoners, platforms en bedrijven) getrapd dichterbij elkaar brengen. De verschillende formats bedienen elk een eigen publiek en in gezamenlijkheid wordt zo een diverse groep Amsterdammers en mensen in de regio bereikt. Zo wordt er samengewerkt met andere architectuurcentra, met de Academie van Bouwkunst in Amsterdam en is de commissie zeer benieuwd naar de bijzondere theaterproductie waarin de resultaten van het traject worden gevat.

Op het gebied van de bedrijfsvoering en de organisatie is de commissie ook positief. Er is sprake van een diverse financieringsmix met een solide basis door de meerjarige ondersteuning van het AFK en de gemeente Amsterdam. Als kritische noot merkt de commissie op dat er geen risicoanalyse is opgenomen over een scenario van tegenvallende inkomsten. Arcam hanteert een duidelijk functie- en loongebouw en licht transparant toe hoe dit zich verhoudt tot de gehanteerde zzp-tarieven. Er is een goede reflectie op de *Fair Practice Code*, met onder andere aandacht voor secundaire arbeidsvoorwaarden, gezondheidsbeleid en een veilige werkomgeving. Tevens is een externe vertrouwenspersoon en bij evenementen is er een *safe space*-coördinator.

Over het geheel genomen spreekt de commissie van een aanvraag die goed is als het gaat om de consistentie in doel en opzet. Arcam is een vernieuwend architectuurcentrum dat verweven is met de stad Amsterdam en een voorbeeldstellend programma heeft voorgesteld. De vakinhoudelijke en maatschappelijke waarde van het activiteitenprogramma worden door de commissie erkend en ook organisatorisch staat de organisatie volgens haar sterk.

Advies van de commissie aan het bestuur

De commissie adviseert het bestuur de aanvraag van Stichting Architectuurcentrum Amsterdam te honoreren. Het voorstel scoort over het geheel genomen ruim voldoende op de in de regeling geformuleerde beoordelingscriteria. De commissie verwacht, na bestudering van de aanvraag en op basis van bovenstaande overwegingen, dat de instelling vanuit diens kerntaak met het activiteitenplan een waardevolle bijdrage zal leveren aan de ontwikkeling en professionalisering van de creatieve industrie in Nederland.